

Wielokulturowość w polskiej szkole

Polska-kraj monoetniczny i monoreligijny

- ▶ 98 % populacji jest narodowości polskiej
- ▶ 0,5% grupy etniczne
- ▶ 1.5% cudzoziemcy
- ▶ 98% mieszkańców kraju deklaruje przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego

Obszary w Polsce zamieszkiwane przez cudzoziemców:

- ▶ W pobliżu granic polskich
- ▶ Centrach przemysłowych i handlowych
- ▶ Miejsca z ośrodkami dla uchodźców

W tych rejonach cudzoziemcy stanowią nawet 10% społeczności

Dane demograficzne i prognozy dot. Polski:

- ▶ Społeczeństwo polskie starzeje się ,a migracje do Polski na pobyt stały będą się nasilać
- ▶ Z uwagi na Brexit należy liczyć się z powrotami Polaków z emigracji(reemigracja)

O kim mowa czyli kto tworzy wielokulturowość w polskiej szkole?

- ▶ Dzieci cudzoziemskie z rodzin migrantów przymusowych (uchodźców)
- ▶ Dzieci z rodzin migrantów dobrowolnych, którzy przybyli do Polski
- ▶ Dzieci polskie, które powróciły (lub niekiedy przybyły po raz pierwszy) do Polski wraz z rodzicami po krótszym lub dłuższym pobycie emigracyjnym

Czynniki wpływające na sytuację dzieci cudzoziemskich w polskiej szkole:

- ▶ Poziom znajomości języka polskiego
- ▶ Różnice między systemami edukacji w Polsce i kraju pochodzenia dziecka
- ▶ Status prawny dziecka i rodzica (obywatel, cudzoziemiec z prawem pobytu, w trakcie procedury nadania statusu uchodźcy)
- ▶ Uwarunkowania psychologiczne i rozwojowe (PTSD, zaburzenia rozwojowe, językowe, różnice indywidualne- temperament, osobowość)
- ▶ Różnice kulturowe dot. m.in. wartości
- ▶ Proces adaptacji kulturowej (szok kulturowy, strategie akulturacji)
- ▶ Kompetencje nauczycieli w pracy z klasą wielokulturową
- ▶ Kompetencje społeczne i kulturowe rówieśników

Brak systemowych rozwiązań edukacji dzieci nie mówiących po polsku

- ▶ Zgodnie z obowiązującymi przepisami znajomość języka polskiego nie jest warunkiem przyjęcia ucznia cudzoziemskiego do polskiej szkoły

(konsekwencje psychologiczne)

- ▶ Wg ekspertów należałoby wprowadzić tzw. roczne przygotowanie językowe ucznia do edukacji w Polsce-w tym czasie nie byłby klasyfikowany i nie byłby oceniany z przedmiotów szkolnych(okres przejściowy)
- ▶ Aktualnie środkiem zaradczym jest nauczanie języka polskiego(od 2 do 5 godzin tyg.), które b. często okazuje się nieskuteczne

Organizacja edukacji cudzoziemców w polskiej szkole:

- ▶ Przyjęcie ucznia przybywającego z zagranicy.

-o przyjęciu decyduje dyrektor szkoły, w obwodzie której uczeń zamieszkuje na podstawie **dokumentów lub rozmowy kwalifikacyjnej(ewentualnie z udziałem tłumacza)**

Warto wówczas

- przedstawić uczniowi i jego rodzicom obowiązujące zasady zachowania w szkole, przetłumaczone na język, którym się posługuje
- system oceniania i nagradzania uczniów(systemy punktów, wpisy do zeszytów pochwał i uwag, piktogramy)
- dokonać wstępnej diagnozy znajomości języka polskiego ucznia

Prawa ucznia cudzoziemskiego w polskiej szkole-**zajęcia dodatkowe:**

Dyrektor zwraca się z wnioskiem do organu prowadzącego o możliwość zorganizowania dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego dla cudzoziemców albo obywateli polskich podlegających obowiązkowi szkolnemu, którzy nie znają języka polskiego bądź znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych.

Uczenie się języka polskiego w wymiarze do 5 godzin tygodniowo

Słabości tego rozwiązania:

- zbyt mała liczba godzin nauki języka
- słabe przygotowanie polonistów do uczenia polskiego jako języka obcego
- brak dobrych podręczników dla dzieci do nauki języka polskiego

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminów

Uczniowie nie będący obywatelami polskimi oraz obywatele polscy przybywający z zagranicy, uczęszczający do szkoły podstawowej lub gimnazjum, mają prawo do dostosowania warunków przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego ze względu na trudności adaptacyjne. Dostosowanie polega na:

- przystąpieniu do egzaminu w odrębnej sali
- wydłużeniu czasu trwania egzaminów
- zastosowaniu szczegółowych kryteriów oceniania, jak dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się-w uzasadnionych przypadkach i w porozumieniu z dyrektorem OKE

Asystent kulturowy

Szkoły ,do których uczęszczają uczniowie cudzoziemscy, mogą ubiegać się o zatrudnienie asystenta kulturowego.

Dyrektor ,w porozumieniu z organem prowadzącym, zatrudnia asystenta kulturowego na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy.

Osoby pełniące tę funkcję nie muszą być nauczycielami i legitymować się przygotowaniem pedagogicznym

Muszą natomiast **znać język i kulturę kraju dziecka cudzoziemskiego**, ewentualnie drugi język jakim dziecko biegle się posługuje.

Zadania asystenta kulturowego:

- ▶ Towarzyszy uczniowi cudzoziemskiemu w zajęciach lekcyjnych i na bieżąco tłumaczy mu tematy poruszane na lekcjach, dzięki czemu dzieci mogą aktywnie uczestniczyć w zajęciach, pomimo braku znajomości języka polskiego
- ▶ Pomaga w odrabianiu prac domowych
- ▶ Kontroluje frekwencję dziecka ,
- ▶ Informuje o sytuacji rodzinnej uczniów wychowawcę
- ▶ Utrzymuje kontakty z rodzicami i przekazuje im informacje o postępach i trudnościach ucznia
- ▶ Bierze udział w zebraniach wraz z rodzicami(rola tłumacza)
- ▶ Uczestniczy w posiedzeniach rady pedagogicznej i wypowiada się na tematy dot.spraw wychowawczych

Zadania asystenta kulturowego c.d.

- ▶ Udziela uczniowi cudzoziemskiemu wsparcia emocjonalnego i pomocy w sytuacjach trudnych i konfliktowych,
- ▶ Wyjaśnia zasady obowiązujące w szkole ,
- ▶ Przybliża kulturę i religię nowego kraju, pomaga w integracji w środowisku,
- ▶ Współpracuje z psychologiem/pedagogiem szkolnym
- ▶ Prowadzi zajęcia wielokulturowe dla całej społeczności szkolnej
- ▶ Pomaga uczniowi w podtrzymywaniu tożsamości kulturowej.

(zakres obowiązków asystenta ustala dyrektor)

Integracja-włączanie uczniów cudzoziemskich i ich rodziców w życie szkoły

► Praca z rodzicami

Znaczący wpływ na stosunek polskich dzieci do cudzoziemców mają rodzice. To ich poglądy w dużej mierze kreują postawy pozytywne bądź negatywne. Dlatego na sytuację życiową cudzoziemców należy także uwrażliwić rodziców dzieci polskich.

Podczas spotkań z rodzicami należy:

- przybliżać kulturę kraju ,z którego przyjeżdżają cudzoziemcy,
- wysłuchać ich obaw i wskazać korzyści, jakie niesie nauka w różnorodnej kulturowo klasie
- organizować wspólne spotkania rodziców cudzoziemskich i polskich, by omawiać ich oczekiwania wobec szkoły, trudności dzieci, proces integracji

Integracja c.d.

Edukacja rówieśnicza – jej nadrzędnym celem jest kształtowanie u młodych ludzi umiejętności poszanowania odmienności kulturowych i religijnych.

Rozwiązania praktyczne:

- ▶ Uczniowie cudzoziemscy przygotowują w języku polskim gazetki ściennie dotyczące ich kultury, obyczajów, religii, które są wywieszane w klasach, na korytarzach
- ▶ Uczniowie i rodzice cudzoziemscy czynnie uczestniczą w imprezach szkolnych i pozaszkolnych typu: dzień międzykulturowy, festyny, festiwale, uroczystości klasowe (np. Wigilia), prezentują tańce, pieśni ludowe i narodowe, filmy. Przynoszą tradycyjne potrawy do degustacji

Integracja c.d.

- ▶ Organizacja dnia z językiem obcym-w roku szkolnym wyznaczane są dni, w których każda osoba przebywająca w szkole posługuje się podstawowymi zwrotami grzecznościowymi w języku uczęszczających do niej uczniów
- ▶ Uczniowie polscy uczestniczą w organizowanych przez szkołę konkursach wiedzy o innych kulturach

Rola i zadania psychologa i pedagoga szkolnego

- ▶ Pomoc dziecku cudzoziemskiemu lub powracającemu z uporaniem się z szokiem kulturowym,
- ▶ Wspieranie w odzyskaniu poczucia bezpieczeństwa i odnalezieniu się w nowym nieznanym miejscu i pomoc w budowaniu poczucia przynależności do nowej wspólnoty

Szok kulturowy (stres akulturacyjny) - definiowany jako:

- ▶ **Napięcie psychiczne** spowodowane trudnościami z adaptacją psychologiczną do nowego kraju i kultury
- ▶ **Poczucie utraty** w odniesieniu do przyjaciół lub niektórych członków rodziny pozostawionych w kraju pochodzenia lub kraju emigracji, poczucie tęsknoty za bliskimi sercu miejscami,
- ▶ **Poczucie odrzucenia** w nowej kulturze przez środowisko rówieśnicze lub sąsiedzkie
- ▶ **Niepewność** co do właściwych sposobów zachowania
- ▶ **Zachwianie** poczucia własnej tożsamości
- ▶ **Zdziwienie, lęk** a nawet niesmak i oburzenie towarzyszące uświadomieniu sobie różnic między nową kulturą a kulturą własną

Szok kulturowy- proces adaptacji do odmiennej kultury i jego fazy:

1.Miesiąc miodowy -początkowy okres pobytu w nowym kraju

- ▶ Różnice kulturowe postrzegane są pozytywnie
- ▶ Nowość intryguje , zachwyca, ekscytuje

2.Dezorientacja

- ▶ Zaskoczenie, irytacja, utrata pozytywnej samooceny
- ▶ Poczucie nieadekwatności własnego sposobu funkcjonowania w nowym otoczeniu
- ▶ Często pojawia się obniżenie nastroju(depresja) i dążenie do izolowania się od środowiska szkolnego

Fazy szoku kulturowego c.d.

3. Reintegracja(Wyczerpanie):

- ▶ Odrzucenie nowej kultury postrzeganej nie tylko jako odmiennej ,ale też jako „złej”
- ▶ Dominuje uczucie frustracji, gniewu i nienawiści do nowego miejsca i ludzi, co może się ujawniać w zachowaniach agresywnych
- ▶ Samoocena poprawia się, gdyż wina za niepowodzenia zostaje przerzucona na środowisko

4. Autonomia (Stabilizacja wstępna):

- ▶ Uczeń zna już zasady obowiązujące w nowej kulturze, odzyskuje siły i poczucie kontroli
- ▶ Powraca chęć kontaktów społecznych
- ▶ Poprawia się kondycja psychofizyczna i wydolność poznawcza

Fazy szoku kulturowego c.d.

5. Niezależność (Integracja)

- ▶ Uczeń jest w stanie funkcjonować zgodnie z nowymi regułami i zasadami, ale jednocześnie zachowuje ważne dla siebie wartości kultury kraju pochodzenia
- ▶ Sprawnie posługuje się nowym językiem

Potrzeby psychiczne dziecka cudzoziemskiego/powracającego

- ▶ **Poczucie bezpieczeństwa i** przezwycięzenia niepokoju wynikającego z niestabilnej sytuacji życiowej
- ▶ **Pomoc** w pokonaniu problemów adaptacyjnych
- ▶ **Wsparcie** emocjonalne dające poczucie, że dziecko nie jest pozostawione samo sobie
- ▶ **Pozyskanie** nowych, przydatnych kompetencji społecznych umożliwiających dostosowanie się do wymagań otoczenia i przestrzegania zasad kulturowych
- ▶ **Akceptacja** przez **nauczycieli**
- ▶ **Akceptacja grupy rówieśniczej** i pozyskanie umiejętności funkcjonowania w tej grupie
- ▶ **Odniesienie sukcesu** na swoją miarę, odkrywanie mocnych stron, oraz rozwijanie zainteresowań i pasji z wcześniejszych lat oraz rozwijanie nowych

Co może i powinien zrobić psycholog, pedagog szkolny?

- ▶ **Znaleźć sposób komunikacji z dzieckiem**

- porozumiewać się w języku angielskim, rosyjskim lub korzystać z pomocy tłumacza podczas rozmów z dzieckiem

- ▶ **Poszerzyć swą wiedzę o kraju pochodzenia dziecka** i jego uwarunkowaniach kulturowych, by lepiej rozumieć potrzeby i zachowania dziecka

- ▶ **Przygotować uczniów i rodziców** na przyjęcie cudzoziemców(!)

- przekazać informacje o kraju pochodzenia, religii, kulturze

- kształtować postawy akceptacji, tolerancji dla uczniów odmiennych kulturowo-
lekcje wychowawcze(regularnie monitorować sytuację w takiej klasie)

Co może zrobić psycholog, pedagog szkolny c.d.?

▶ **Zdiagnozować ucznia**

-nawiązać kontakt z rodziną, by zrozumieć kontekst emocjonalno-społeczny zmiany, jaką przeżywa rodzina

▶ **Obserwować dziecko podczas zajęć w grupie rówieśniczej**

-by poznać jego problemy, reakcje na trudności, pozycję w klasie

▶ **Integrować uczniów w szkole wielokulturowej**

-omawiać różne sposoby postrzegania i rozumienia świata

-kształcić umiejętność tolerancji i szacunku dla odmienności kulturowych

-rozwijać umiejętność współpracy koleżeńskiej

Co może zrobić psycholog, pedagog szkolny c.d?

- ▶ **Neutralizować działanie szoku kulturowego na jego poszczególnych etapach**
- ▶ Rozwijać i podtrzymywać tożsamość narodową
- ▶ Monitorować postępy w nauce i frekwencję

Dobre praktyki szkolne

- ▶ **Przeprowadzenie diagnozy wstępnej dziecka** (zebranie informacji o edukacji, pobycie za granicą, powodzie powrotu, poziomie znajomości języka polskiego i innych języków, zainteresowaniach, osiągnięciach).
- ▶ **Diagnoza różnic programowych**- porównanie materiału z przedmiotów, jakich uczyło się za granicą i jakich uczy się obecnie w Polsce
- ▶ **Zatrudnianie asystenta kulturowego**
- ▶ **Przygotowanie klasy** na przyjęcie nowego ucznia-uwrażliwienie na stres akulturacyjny
- ▶ **Porozmawianie z uczniami** o tym, w jaki sposób mogą się włączyć, aby nowa osoba poczuła się w klasie dobrze, wyjaśnienie dlaczego nowy uczeń jest inny, pokazanie pozytywów płynących z inności-np. czego można się od tej osoby dowiedzieć i nauczyć

Dobre praktyki c.d.

- ▶ Umożliwienie dziecku powracającemu opowiedzenia o kraju, z którego przyjechało , o jego doświadczeniach, systemie edukacji, zwyczajach itp.
- ▶ Wykorzystanie przykładu ucznia powracającego/cudzoziemskiego do pokazania różnego podejścia do pewnych kwestii np. uczciwości(ściąganie) i wypracowanie w klasie zasady współpracy uwzględniającej różnice w podejściu do pewnych reguł
- ▶ **Danie czasu dziecku na zapoznanie się ze szkołą i jej regułami i zasadami**

Dobre praktyki c.d.

- ▶ **Budowanie systemu wsparcia koleżeńskiego** jako elementu strategii adaptacyjnej dziecka (kolega odpowiedzialny za wdrożenie nowego ucznia w życie szkoły)
- ▶ **Potraktowanie ucznia jako eksperta** dla nauczyciela w zagadnieniach dotyczących innego kraju (lekcje historii, geografii)
- ▶ **Nauczenie się przez nauczyciela kilku słów kraju emigracji dziecka**
- ▶ **Dopilnowanie, aby dziecko uczestniczyło w zajęciach wyrównawczych** dostosowanych do swych potrzeb, a postępy ucznia winny podlegać cyklicznej ewaluacji

Dobre praktyki c.d

- ▶ **Nagradzanie wszelkich prób mówienia po polsku** (unikanie poprawiania błędów, akcentu..)
- ▶ **W nauce języka nacisk kłaść na uczenie sytuacji dotyczących codziennego życia**, by uczeń szybko dostrzegł korzyść z tej nauki i by wzrosła jego motywacja
- ▶ **Wzmacnianie mocnych stron dziecka**- zachęcanie do udziału w konkursach, festiwalach talentów, zajęciach pozaszkolnych i zachęcanie do kontynuowania zajęć, w których uczestniczył w kraju pochodzenia

Dobre praktyk c.d.

- ▶ **Głęboka indywidualizacja nauczania** i bycia uważnym na potrzeby dziecka (tłumaczenie prac domowych, sprawdzanie zrozumienia materiału, tłumaczenie zadań opisowych, tłumaczenie poleceń do sprawdzianów, zadawanie mniejszej partii materiału) Zorganizowanie aktywności ,by przeciwdziałać znużeniu , zniechęceniu i nudzeniu się ucznia.
- ▶ Dywersyfikowanie form przekazywania treści-oprócz tekstu pisanego i mówionego stosowanie materiałów wizualnych, filmów, obrazów.
- ▶ **Stosowanie ocen opisowych**

Dobre praktyki c.d.

- ▶ **Angażowanie rodziców i dzieci w życie szkoły oraz zagospodarowywanie ich umiejętności**(uczeń i jego rodzic mogą stać się inicjatorami np. nowej drużyny sportowej z jakiegoś nieznanego w Polsce sportu)
- ▶ **Dbanie o integrację ucznia z zespołem klasowym, śledzenie dynamiki zmian w spostrzeganiu ucznia** powracającego/cudzoziemskiego
(zainteresowanie -chęć pomagania-zobojętnienie-izolacja-odrzućenie)

Gdzie szukać informacji:

▶ www.zielonalinia.gov.pl

Materiały dot.pomocy w polskiej szkole dzieciom powracającym

▶ www.uchodzcynoszkoly.pl

Dostępny podręcznik „Warsztaty kompetencji kulturowych- podręcznik dla trenerów”(m.in.gry symulacyjne umożliwiające uczniom wczucie się w sytuację nowej koleżanki/kolegi)

▶ www.caerdydd-warsaw.eu

Podręcznik „Praca z uczniem cudzoziemskim. Przewodnik dobrych praktyk dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów”

Pakiety powitalne(przewodniki)dla dzieci i rodziców z informacjami dot. polskiego systemu oświaty(w 5 językach)

Scenariusze zajęć

▶ www.edukacja.warszwa.pl

„Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi”

▶ www.nielatwepowroty.pl/publikacje/

Raport z badań dot. sytuacji i problemów dzieci powracających z zagranicy

▶ www.ore.edu.pl

„Uczniowie różnych kultur w szkole”

„Międzykulturowość w szkole –poradnik dla nauczycieli i specjalistów”

„Wybrane zagadnienia diagnozy psychologicznej w kontekście wielokulturowości oraz wielojęzyczności”

▶ www.stopociech.pl

▶ www.otwartaszkola.pl

